

Vuolijoen aluelautakunnan lausunto Talouden sopeuttamissuunnitelman 2023-2026 päivittämisessä esitetyistä toimenpiteistä

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että Kajaanin kaupungin talouden sopeuttamisohjelman päivittämisessä tehdään maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) osana ennakkovaikutusten arviointia (EVA) niiden toimenpide-ehdotusten kohdalla, jotka kohdistuvat kaupungin kehysalueen ulkopuolelle edes osittain. Arvioinnissa maaseutuun kohdistuvat vaikutukset arvioidaan oman otsakkeen alla.

Perusopetuksen palveluverkkoselvityksen esitykset

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että Vuolijoen ja Otanmäen koulujen osalta perusopetus jatkuu entisellään.

Perustelut

Vuolijoen koulukiinteistö on kyläkeskuksen keskeinen palvelu, jossa toimivat tehokkaasti päiväkoti, koulu, nuorisotila ja Vuolijokisali. Kiinteistö on kaupungin omistama ja vuodesta 2021 lähtien kiinteistöä on remontoitu ensin päiväkodin siirtyessä vuokratiloista kaupungin kiinteistöön ja sen jälkeen saneeraten koulun tiloja. Muut kiinteistössä toimivat palvelut: päiväkoti, nuorisotila ja Vuolijokisali, eivät ole sopeuttamisesityksessä huomioitu, vaan niiden toiminnan on tarkoitus jatkua. Onko tällainen lakkautusehdotus mielekäs kiinteistön tehokkaan käytön näkökulmasta? Mitä uudelleenkäyttömahdollisuuksia koulun tiloille esitetään? Tilojen ylläpitokustannukset jäävät joka tapauksessa kaupungin kustannuksiksi.

Kuva Vuolijoen koulukiinteistöstä (ilmakuvassa vuoden 2020 tilanne pihatöiden osalta, mutta rakennuksen ulkomitat eivät ole muuttuneet).

Vuonna 2021 toteutetun koulun ja päiväkodin yhdistymisen säästöt laskettiin tällöin olevan noin 74 000 e/vuosi (vuokratustannukset, niiden arvioitu korotus ja Mamsellin kustannusten väheneminen). Remontin aiheuttamat kustannukset olivat arviolta noin 150 000–200 000 euroa. Näin ollen säästötavoitteet ovat kohdentumassa korjauskulujen vaikutuksesta vasta 2–3 vuoden kuluttua saneerauksesta eli tämäkään säästövaikutus ei ole vielä realisoitunut kaupungin talouteen.

Myös Otanmäen koulu toimii jo monipalvelukeskuksena, jossa toimivat päiväkotitoiminta, esiopetus ja perusopetus 1.–9. vuosiluokkaan. Lisäksi Otanmäen koululla koulun tiloja käyttävät kansalaisopisto ja hyvinvointialue. Hyvinvointialueen palveluita on tarjonnut hammashoitola ja kouluterveydenhoito. Otanmäen koulun monipalvelutoimintoja voitaisiin kehittää oikeanlaisella päätöksenteolla vielä laajemmaksikin.

Päiväkodin siirtämisen seurauksena kiinteistössä on tällä hetkellä 38 oppilasta (ennuste lukuvuodelle 2023–2024 oli 27 oppilasta) ja päiväkodissa 30 lasta. Koulun vaikutuspiiriin on vuodesta 2021 lähtien muuttanut neljä nuorta perhettä, lisäksi parhaillaan muuttoa suunnittelee 4 lapsiperhettä. Lisäksi Vuolijoen alueella toimii kaksi yksityistä lastenkotia, joiden lapsimäärää ei voida oppilasennusteissa huomioida, koska lasten määrä ja tuen tarve vaihtelee. Opetuksen järjestäminen kuitenkin kuuluu aina sijoituskunnalle. Kajaanin kaupungin olisi hyvä tunnistaa lastenkotitoiminnan aluetaloudellinen merkitys ja pyrkiä turvaamaan toiminnan jatkumisen edellytyksiä alueella.

Sivistyslautakunta on esittänyt talouden sopeuttamistoimenpiteenään kouluverkon karsimisen siten, että Vuolijoen koulu lakkautetaan 1.8.2025 alkaen ja että Otanmäen koulun yläkoululaiset siirretään vuoteen 2027 mennessä keskikaupungin kouluihin. Sivistyslautakunta toimisi näillä päätöksillä kaupunkistrategian vastaisesti heikentäen lasten etua sekä liitosalueen elinvoimaa ja vähentäen Vuolijoen kuntaliitosalueen houkuttelevuutta lapsiperheiden asuinpaikkana.

Päätöksenteossa tulisi huomioida lasten etu ja lasten oikeudet (Perustuslaki 3 § ja 3 a §). Opetuksen järjestäminen siten, että koulumatkat ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä eikä oppilaiden työmäärä koulumatkat sisältäen haittaa lepoa, virkistystä ja harrastusaikaa (Perusopetuslaki 6 § ja 24 §).

Jo nyt alueen koulukuljetuksen kustannukset ovat noin 50 000 euroa/kk, mikä kertoo koulumatkojen pitkistä etäisyyksistä. On erittäin epävarmaa, että kustannukset pysyisivät entisellään, jos alakoulun oppilaat keskitetään Otanmäen kouluun. Koulukuljetusten suorittamat keräilyt toteutetaan poiketen pääväylältä. Poikkeamiset nostavat oppilaisen yhden suuntaisen matkan sekä koulumatkaan kuluvan ajan kaksinkertaiseksi. Koululaisia koskevaan päätöksentekoon tuodaan yleensä tiedoksi kodin ja koulun välinen etäisyys eikä todellista koulukuljetuksen reittiä huomioida välttämättä lainkaan. Nytkään 30.4. päivitettyyn versioon ei ollut huomioitu todellista koulukuljetuksen pituutta huomioiden oppilaiden keräilyt sivukyliltä.

Vuolijoen kouluun pisimmät koulumatkat ovat Ojanperän Salmenrannalta n. 50 km yhteen suuntaan, koska koulukuljetus joutuu kiertämään Käkisaaren, Kallionperän ja Pentinpuron kautta hakeakseen kaikki koulukuljetukseen piiriin kuuluvat lapset. Jo nykyisellään lain sallima alakouluikäisen matka-aika, joka saa olla enintään 2,5 h/pvä, riittää Vuolijoen koululle juuri ja juuri. Osa alakoululaisista odottaa ns. odotustunnilla koulun alkua tai iltapäivällä koulukyytiä, mikä pidentää päivän matka- ja odotusajan äärimmilleen.

Mikäli sivistyslautakunta tekee päätöksen, että Vuolijoen koulu lakkautetaan, yhdensuuntainen koulumatka tulee olemaan Ojanperän Salmenrannalta Otanmäkeen yli 60 km ja matka-aika 1h 45 min. Otanmäen yläkoululaisten siirrossa keskikaupungin kouluihin tulisi huomioida koulukuljetusten järjestelyt kokonaisuudessaan aina alueen kauimmaisesta vakinaisesta asutuksesta lukien. Yläkoululaisten koulumatka muodostuu kohtuuttoman pitkäksi, pisimmillään matka suorinta reittiä yli 60 km. Kuljetuksen reitti huomioiden matka voi venyä pisimmillään 120 km pituiseksi.

Pitkät koulukyydit asettavat alueen lapset eriarvoiseen asemaan muihin kunnan lapsiin nähden. Valtakunnallisten Move! testitulosten pohjalta nähdään jo valtakunnallisesti, että 40 %:lla oppilaista (5. ja 8. luokkalaiset) fyysinen toimintakyky voi aiheuttaa haasteita arjen jaksamiseen (Move! 2022). Mittaustuloksissa on alue-eroja, mutta istuva elämäntapa ja pitkät automatkat ja koulukyydit ovat erityinen haaste maaseutualueille. Myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin (2022) arviointi koulujen lakkautusten vaikutuksista maaseudun ja saariston lapsiin ja kuntiin toi esiin, että viemällä lasten peruspalvelut entistä kauemmas, kaupunki lisää riskiä lasten toimintakyvyn heikkenemiselle entisestään. Tulevaisuudessa liikkumattomuuden hinta yhteiskunnalla on kallis, sillä väestön liikkumattomuus kaikkineen maksaa yhteiskunnalle jo nyt yli 3 Mrd euroa vuodessa (Kolu P, Kari JT, Raitanen J et al. J Epidemiol Community Health. 2022).

Kajaanin maatalouden keskittyminen sijaitsee Vuolijoen kuntaliitosalueella. Päätöksissä tulisi huomioida niiden vaikutukset asukasviihtyvyyteen ja muuttohalukkuuteen, joilla molemmilla on suuri vaikutus mm. maatalojen sukupolvenvaihdoksiin. Kainuun ja Kajaanin maataloudessa on käsillä ajankohta, jolloin sukupolvenvaihdoksia pitäisi edistää. Maatilat ovat osa Suomen huoltovarmuutta takaamalla meille kaikille kotimaisen puhtaan ruuantuotannon.

Vuolijoen ranta-alueella on käynnissä osayleiskaavan päivittäminen, joka on kaupungilta yli 100 000 euron panostus alueen vetovoiman lisäämiseen ja jonka yhtenä tavoitteena on saada myös lisää asukkaita. Tätä kehityskulkua ja panostusta ei ole huomioitu palveluverkkoselvityksen esityksissä, mutta se tulisi huomioida päätöksenteossa.

Tuulivoima-aloitteet keskittyvät voimakkaasti Vuolijoen alueelle, mikä toteutuessaan aiheuttaa merkittävää haittaa alueen vetovoimaan. Näin ollen haittojen kompensoimiseksi on tehtävä toimenpiteitä vetovoiman ja alueen elinvoiman säilyttämiseksi.

Vuolijoen alueella on valmistelussa myös ampumaratahanke, joka toteutuessaan nostaa aluetta valtakunnallisesti ja jopa kansainvälisesti esille. Hankkeen matkailulliset ja elinvoimavaikutukset on syytä tiedostaa ja huomioida kokonaiskehittämisen näkökulmasta.

Nuorisopalvelut:

Vuolijoen aluelautakunta on huolissaan suunnitellusta henkilöstön uudelleenjärjestelystä Vuolijoen ja Otanmäen nuorisotilojen osalta. Eesityksen mukaan alueella työskentelisi ainoastaan yksi nuorisotyöntekijä, minkä seurauksena nuorisotilojen aukioloajat supistuisivat puoleen nykyisestä. Kävijämäärät huomioon ottaen tämä on merkittävä heikennys alueen lasten ja nuorten vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin.

Aluelautakunta näkee myös, että harrastamisen Suomen mallin kerhot ovat tärkeä turvattava toiminta, jota tulee myös kehittää. Ennaltaehkäisevä nuorisotyö olisi tärkeää saada säilymään koko Kajaanin alueella kattavana, mikä pienentää riskiä kalliimpien yhteiskunnallisten palveluiden piiriin joutumiseen.

Säästötoimenpiteet katkaisivat Vuolijoen-Otanmäen seuraunionin sopimuksen tuottaa liikuntapalvelua liitosalueella vuoden 2020 luvun alkupuolella. Toimenpide jätti nuorisotoiminnan lähes kokonaan nuorisotilojen varaan. Nuorisotilat toimivat kustannustehokkaasti Vuolijoella koulukiinteistössä ja Otanmäessä urheilutalolla. Kävijämäärät ovat kaupungin muihin nuorisotiloihin nähden hyvät. Pitkien etäisyyksien vuoksi on tärkeää, että nuorisotilat toimivat kummassakin taajamassa tarjoten saavutettavaa nuorisotoimintaa alueen lapsille ja nuorille. Nuorisotilat tukevat kouluilla järjestettävää harrastamisen Suomen mallin kerhotoimintaa mahdollistamalla lasten virikkeellisen iltapäivätoiminnan, jos huoltaja ei pääsekään hakemaan lasta koulusta heti kerhon päättymisen jälkeen. Nuorisotilat ovat äärimmäisen tärkeä lähipalvelu ja tuki lasten toimintakyvyn säilyttämisessä - ne tarjoavat vapaampaa yhdessä oloa ja liikettä päivään.

Aluelautakunnan aktivoima harrastamisen Suomen mallin mukainen kerhotoiminta tarjoaa alueen lapsille ja nuorille 4 kerhoa. Lisäksi nuorisopalvelut toteuttaa kaksi tapahtumaa alueella nuorten ja muiden paikallistahojen kanssa yhteistyössä. Muu harrastustoiminta on tarjolla keskikaupungissa. Ympärivuotinen lasten ja nuorten toiminta toteutetaan liitosalueella yhdistysyhteistyönä ja aluelautakunnan tuella

Kirjastopalvelut:

Vuolijoen aluelautakunta näkee tärkeänä tuoda myös esiin kirjastopalveluiden tärkeyttä Kajaanin maaseutualueilla monipalvelupisteinä.

Otanmäen kirjasto on tärkeä monipalvelupiste asukkaille, ja sitä voisi kehittää vieläkin kattavammaksi. Omatoimiaikaa osataan käyttää. Kirjasto sijaitsee Otanmäessä ja palvelee siten kaikkia liitosalueen ihmisiä. Kirjasto myy myös talviaikaan Otanmäen urheilutalon kuntosalin lippuja. Kirjaston asiointipistettä voisi kehittää edelleen ja mm. joukkoliikenteen lipunmyyntiä järjestää esimerkiksi kouluvuoden alussa.

Kirjastoauto on haja-asutusalueella monelle ainoa jäljellä oleva lähipalvelu. Kirjastoauton palvelut ovat laajentuneet mm. paristokeräykseen, liikuntavälineiden ja lautapeliin lainaamiseen, mikä tuo osaltaan harrastusmahdollisuuksia saavutettavaksi.

Kylä- ja kaupunginosayhdistysten kohdeavustusten leikkaus

Vuolijoen aluelautakunta esittää, ettei kylä- ja kaupunginosayhdistysten kohdeavustuksia leikata.

Yhdistystoiminnalla on merkittävä elinvoimaa lisäävä vaikutus, ja se täydentää ja tukee kaupungin palvelutarjontaa. Kuitenkin yhdistysten ylläpitämät kohteet, esimerkiksi kylätalot, voivat muodostua myös rasitteeksi paikalliselle toiminnalle. Kylätalojen ylläpitäminen kyläyhdistysten omin varoin tarkoittaa usein käytännössä sitä, että yhdistyksen keräämät varat menevät talon ylläpitämiseen. Nykyisillä energianhinnoilla kylätalojen ylläpitäminen väsyttää yhteisön ja vaikuttaa muutoin hyvään toimintaan alentavasti. Varainkeruumenetelmät ovat sitä haasteellisempia, mitä kauemmas kuntakeskuksesta toiminta sijoittuu. Yhteisön asukasmäärä voi olla pieni ja sijainti etäällä muista. Silti yhteisön toiminta on yhtä vaikuttavaa alueen asukkaille kuin isommilla yhteisöillä.

Vuolijoen alueella kylätoimintaan (mm. ympäristönhoito, talkoot, harrastepiirit) käytettiin vuonna 2023 yhteensä 1246 talkootuntia eli 24 920 euroa ja tapahtumiin 748 talkootyötuntia eli 15 000 euroa. Vuolijoen alueen kylätaloilla ja muissa kohteissa järjestetään liikuntakerhoja, liikuntatapahtumia, kulttuuritapahtumia, kylätapahtumia maalauskursseja sekä valtakunnallista moottoripajatoimintaa.

Sopeuttamisesitys kaupunginvaltuuston koon pienentämisestä --> huoli keskittykö valitut valtuutetut keskikaupungille

Otanmäen maauimala

Vuolijoen aluelautakunta esittää, ettei Otanmäen maauimalaa lakkauteta.

Maaumala on kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde, joka tulee valjastaa laajempaan matkailukäyttöön sekä kuntalaisten ja lähialueen asukkaiden käyttöön. Ainutlaatuinen vierailukohde ei pääse oikeuksiinsa Kaukaveden markkinointikanavissa, vaan se pitäisi nostaa esiin myös VisitKajaanin jne, sisällöissä selvästi omana kohteenaan. Kajaanin kaupunki ja Otanmäen taajama pystyisivät hyödyntämään maaumalaa yhtenä vetovoimatekijänä, joka houkuttelee uusia asukkaita alueelle. Alueella toimii Skoda Transtechin tehdas ja Otanmäki Minen kaivostoiminta on vireillä: työvoiman tarve alueella on kasvava ja uusille työntekijöille pitäisi luoda edellytyksiä muuttaa paikkakunnalle pysyvästi.

Vuonna 2014 maaumalan kävijämäärä oli lähes 4000 kävijää ja maaumalassa järjestettiin useita uimakouluja ([Yle-uutinen](#)). Maaumala keräsi kävijöitä myös lähikunnista. Aluelautakunta esittää, että maaumalan potentiaali tunnistettaisiin ja toimintaa lähdetäisiin aktivoimaan uimakoulujen, kerhotoiminnan jne. kautta. Toiminnan aktivoiminen näkyisi varmasti konkreettisina tuloksina, mm. kävijäkohtaisen kustannuksen laskuna. Lisäksi alueen palveluja voisi paketoita tehokkaammin: myydä kuntosalin ja uimalan lippupakettia, toteuttaa liikuntavälineiden vuokrausta (mm. frisbeegolfkiekot).

Urheilutalon remontti on toteutettu vuonna 2010. Remontissa uusittiin vesikatto, ulkoverhoilu ja sisätilat. Urheilutalon tiloissa toimii myös Otanmäen nuorisotila. Maaumala on vuoden 2007 tilanteessa, eikä sille ole tehty merkittävää saneerausta tämän jälkeen. Ylläpito maksaa vuosittain n. 90 000 euroa ja kävijöitä on ollut viime vuosina n. 1000-1500 henkilöä vuodessa. Toisaalta maaumala on auki ainoastaan kesäajan (noin 3 kuukautta).

Vuolijoen aluelautakunta on toteuttanut kyläyhteisön kanssa yhteistyössä Otanmäen 18-väyläisen frisbeegolfratahankkeen v. 2023. Rata sijaitsee urheilutalon ja koulun läheisessä maastossa ja sen käyttöönotto toteutetaan vuoden 2024 kesäkauden alkaessa. Ratahankkeen tavoitteena on aluelautakunnalla ollut Otanmäen liikuntapuiston tarjonnan monipuolistaminen ja sen seurauksena tavoitellaan myös urheilutalon kuntosalin ja allasuimalan käyttöasteen kasvattamista.

Jatkokehittämisen kannalta olisi tärkeää selvittää Leader-tuen mahdollisuus energiatehokkuutta parantavien investointien osalta. Yhdistysyhteistyöllä voisi myös pyrkiä käynnistämään kahviotoiminnan uudelleen.